

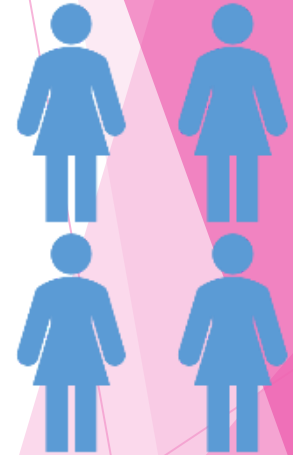
**«Диндердин өнүгүү тарыхы»
предмети боюнча жалпы билим берүү
уюмдарынын
7-8-9-класстары үчүн
ПРЕДМЕТТИК СТАНДАРТ**

Ойлон, пикириңди бөлүш

Предметтик стандарт деген эмне жана кандай аныктама бересиңер?

Кадамдар:

1. Өз алдыңча ой жүгүрт жана баракка түшүр;
2. Кесиптештериң менен экиден болуп топ түзүп талкуулагыла жана угуза жарыялагыла

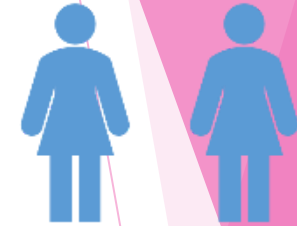
TEACHERS COLLEGE
COLUMBIA UNIVERSITY

Предметтик стандарт –

Мамлекеттик стандарттын бөлүгү болуп саналат жана анын талаптарын, жоболорун мектептик билим берүү баскычтарына ылайык конкреттештирет жана белгилеген максатка жетишүү үчүн окуучулар ээ болгон конкреттүү предметтик компетенцияларды аныктайт.

Ойлон, талкуула, бөлүш.

1. Кесиптештерин менен экиден болуп топ түзүп төмөнкү суроонун үстүндө иштегиле
2. Билим берүү системасында предметтик стандарттарды колдонуунун артыкчылыктары боюнча 2 далил (аргумент) айтыңыздар.

Мында бул суроолорго жооп болушу мүмкүн:

- ▶ *Предметтик стандарттын практикалык жактан маанилүү болушу үчүн эмне кылууга болот?*
- ▶ *Бул стандарттарды колдонуудан кимдер пайда алат?*

Талжуулайлы

Компетенттүүлүк .....???

Компетенция .....???

*«Диндердин өнүгүү тарыхы» предмети
боюнча предметтик стандарт .....*

???

Предметтик компетенттүүлүк ?

компетенттүүлүк - белгилүү бир кырдаалда (окуу, жеке жана кесиптик) билимдин жана ыктын ар кандай элементтерин өз алдынча колдонууга адамдын интеграцияланган жөндөмү.

Компетентенция – белгилүү бир чөйрөдө анын натыйжалуу жемиштүү иши үчүн зарыл болгон окуучуну билим берүүгө даярдоого карата алдын ала белгиленген социалдык талап (целюм)

Мектептик Диндердин өнүгүү тарых боюнча предметтик стандарты - окуучунун билим алышынын, аларга жетишүү ыкмаларын жана предметтин алкагында өзгөрүүлөрдүн натыйжаларын жөнгө салган документ

предметтик компетенттүүлүк - негизги компетенттүүлүккө карата мамиле боюнча жекече компетенттүүлүк, билим берүү натыйжаларынын топтому түрүндө айрым предметтердин

материалдары менен аныкталат

№	Стандарттын бөлүмү	Бөлүмдүн компоненттери
1.	Жалпы жоболор	<ul style="list-style-type: none"> - Предметтин актуалдуулугу; - Предметтик стандарттын макамы жана түзүлүшү; - Жалпы билим берүүчү уюмдар үчүн негизги ченемдик документтердин системасы - Негизги түшүнүктөр жана терминдер
2.	Предметтин концепциясы	<ul style="list-style-type: none"> - Окутуунун максаттары жана милдеттери; - Предметин методологиялык негиздери; - Предметтик компетенттүүлүк; - Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн өз ара байланыштары; - Окуу материалдарын мазмундук тилке жана класстар боюнча бөлүштүрүү. - Предметтер аралык байланыштар – тематикалык өтмө тилкелер
3.	Билим берүүнүн натыйжалары жана баалоо	<ul style="list-style-type: none"> - Күтүлүүчү натыйжалар жана көрсөткүчтөр; - Окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун негизги стратегиялары.
4.	Билим берүү процессин уюштурууга карата талаптар	<ul style="list-style-type: none"> - Ресурстук камсыздоого талаптар; - Шыктандыруучу окутуу чөйрөсүн түзүү

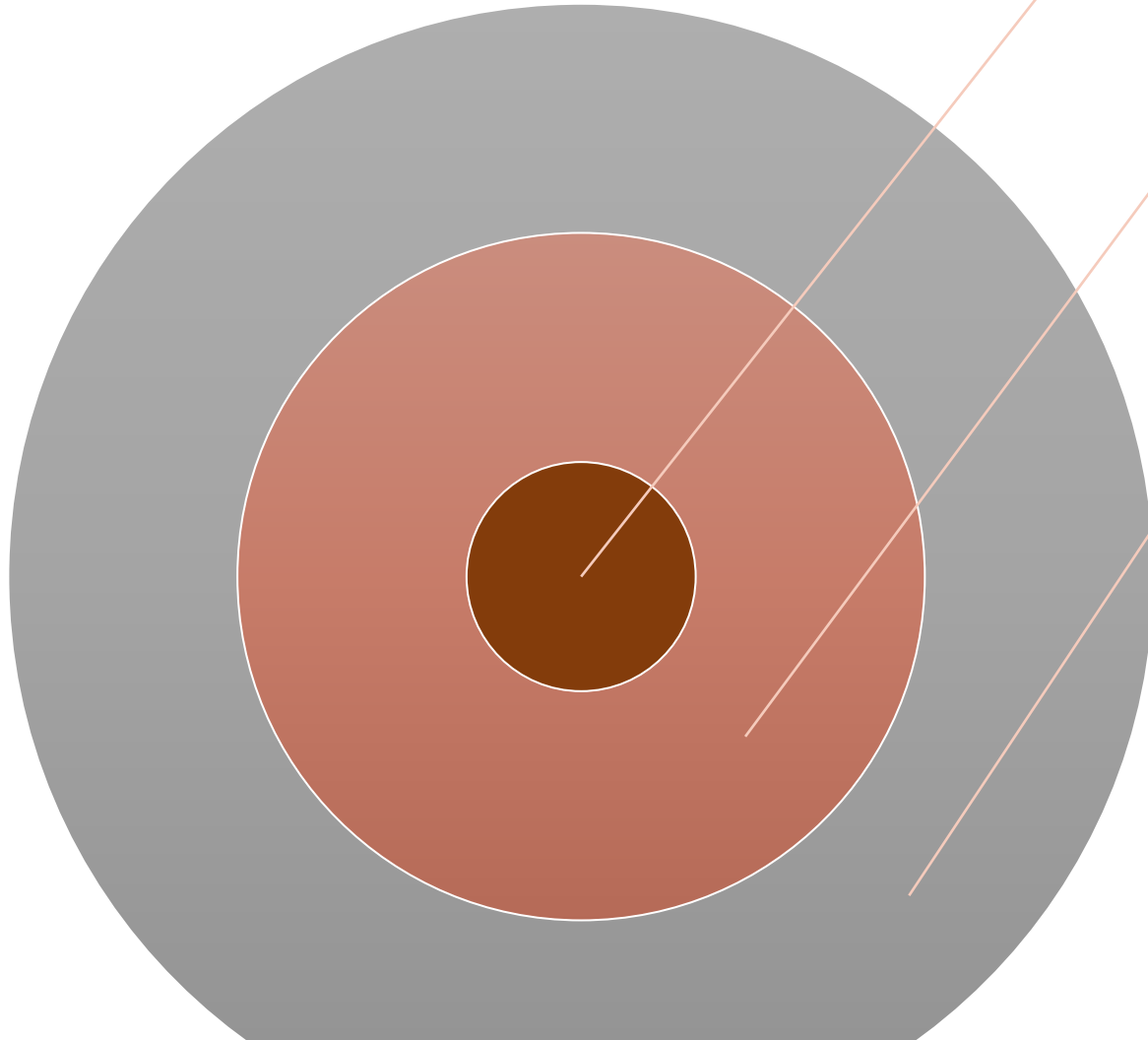

Максаттар, компетенттүүлүктөрдүн мазмуну, жыйынтыктар

Баалоо, ресурстар,
шыктандыруучу окутуу
чөйрөсү

Терминдер,
байланыштар,
стандарттын
методологиясы

Максат
(Биз эмнелерге
жетүүнү каалайбыз?)

Предметтик
компетенттүүлүк
(Ал үчүн кандай билим,
билигичтиктерге ээ болуу
керек?)

Стандартт
ЫН
ЛОГИКАСЫ

Мазмундук тилке
(Ал үчүн кандай
маалыматтар керектелет?)

Натыйжалар жана көрсөткүчтөр
(Окутуунун натыйжасында биз
эмне билим жана билгичтикке
ээ болобуз жана аны
билерибизди
(көндүмдөрүбүздү) кандайча
далилдейбиз?)

Максат:

Окуучуларда дүйнөлүк диндердин пайда болуу, өнүгүү жана иштөө тарыхы, алардын коомго тийгизген таасири жөнүндө билимдерди калыптандыруу; адеп-ахлактын, ыймандын жана диндин адамдын жана коомдун жашоосундагы маанисин түшүнүү; конфессиялар аралык диалогду куруу жана адеп-ахлактык жактан өзүн-өзү өркүндөтүү, руханий жактан өзүн-өзү өнүктүрүү жөндөмдүүлүгү; ар түрдүү маданияттардын, улуттардын, ишенимдердин, социалдык топтордун өкүлдөрү менен позитивдүү өз ара аракеттенүү көндүмдөрү; радикалдашууга жана диний кагылышууларга каршы турууга даяр болуусу.

Предметтик компетенттүүлүктөр

1. диндерди таанып-билүүчүлүк;
2. жарандык;
3. руханий-адептик;
4. көп маданияттуулук.

Күтүлүүчү натыйжа

7.1.1.1. Улуттук жана диний баалуулуктарды аныктап айтып бере алат

8.2.2.1. Диндердин келип чыгуу тарыхы, себептери, факторлору, алардын бүгүнкү күндөгү коомдогу орду, укуктук статусу тууралуу билет.

9.2.2.1. Кыргызстандагы диний уюмдардын өзгөчөлүгүн жана укуктук макамдын аныктайт

Мазмундук сызык

- Руханий адеп-ахлактык баалуулуктар
- Диндердин тарыхый мейкиндиги
- Диний негиздерди таанып билүү

«Диндердин өнүгүү тарыхы» предметинин негизги милдеттери:

Когнитивдик (таанып-билүүчүлүк):

- дин таануу/негизги диний конфессиялар чөйрөсүндөгү негизги концептуалдык аппаратты өздөштүрүүнү уюштуруу;
- байкоо, тажрыйба, ой жүгүртүү же байланыш аркылуу алынган же түзүлгөн маалыматты изилдөө, талдоо, синтездөө, баалоо жана/же колдонуу жөндөмүн калыптандыруу;
- стереотиптерди, бир тараптуулукту, когнитивдик бурмалоолорду жана логикалык каталарды таануу жана жеңүү жөндөмүн калыптандыруу;
- таанып-билүүчүлүк ой жүгүртүүнү жана элестетүүнү өнүктүрүү;
- түрдүү диний жана маданий көз караштагы адамдардын жана топтордун ортосундагы мамилелерге диндердин конструктивдүү таасирине баалуулук мамилесин калыптандыруу;
- Кыргызстандагы жана дүйнөдөгү социалдык-маданий жараяндардын жүрүшү жөнүндө аналитикалык билимдерди калыптандыруу;
- коомдун өнүгүүсүнүн түрдүү этаптарында диний жана адеп-ахлактык ченемдердин ортосундагы байланышты түшүнүүгө үйрөнүү.

Жүрүм-турумдук (иш-аракеттик):

- гуманизмге, толеранттуулукка негизделген көп конфессиялуу коомдо инсандар аралык мамилелердин (адамдардын, коомдун ортосунда) калыптанышына көмөк көрсөтүү;
- мамлекет менен диний бирикмелердин өз ара аракеттенүү чөйрөсүндө укуктук ченемдерди өздөштүрүүнү камсыз кылуу;
- коркунучтуу учурларда коопсуз жүрүм-турум алгоритмдерине ээ болууну камсыз кылуу;
- байкоочулукту өнүктүрүүгө жана адамдын жүрүм-турумун туура чечмелөөгө көмөк көрсөтүү;
- көп маданияттуу коомдо өзүн-өзү таануунун, түшүнүүнүн жана диндерди адекваттуу баалоонун элементардык ыкмаларын өздөштүрүүнү камсыз кылуу;
- көп конфессиялуу коомдо эркин, ойлонулган жана башкаларга жоопкерчиликти мамилелерди түзүү (аялдарга жана кыздарга, балдарга, майыптыгы бар адамдарга, башка диндердин өкүлдөрүнө) көндүмдөрүн калыптандырууга салым кошуу.

Баалуулук:

- Кыргызстандын адамдык дараметинин уникалдуулугун, маданияттардын жана социалдык топтордун көп түрдүүлүгүн түшүнүүнү камсыз кылуу;
- өзүнүн жүрүм-турумун жана башка адамдардын иш-аракеттерин руханий-адептик баалуулуктар жана жүрүм-турум ченемдери менен салыштыруу жөндөмүн калыптандыруу;
- руханий, адеп-ахлактык, этикалык жана эстетикалык тарбиянын негизинде өзүн Кыргызстандын жараны катары тынчтыктын, теңдиктин, адам укуктарын урматтоонун духунда көрсөтүүгө даярдыгын калыптандыруу;
- үй-бүлөлүк баалуулуктардын (ата-энени, аялзатын –апага, чоң апага, жубайга, кызга, балага, улгайган адамдарга, деги эле бардык үй-бүлө мүчөлөрүнө урмат-сый менен мамиле кылууну), мекенчилдиктин, адеп-ахлактуулуктун, укуктук мамилелердин негиздерин калыптандыруу;
- окуучулардын дүйнөнүн маданий жана диний көп түрдүүлүгүн кабыл алышына, ар кандай маданиятка жана анын алып

**Тема 2: Компетентүүлүк негизде окуу
процессин уюштурууда мугалимдин
ишмердүүлүгүнүн этаптары**

Жаңы Мамлекеттик жана предметтик стандарттардын талаптарын аткаруу үчүн мугалим окуу процессин уюштуруунун толук циклин эске алуу зарыл болуп эсептелет. Ал этаптар төмөнкүлөр болуп эсептелет:

Сабак деген эмне?

Сабак – мугалим менен окуучулардын туруктуу системасынан турган, белгилүү бир убакыттын ичинде, билимди , тарбияны жана билимди өркүндөтүү милдеттерин жана окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандырууга багытталган ишмердүүлүктүн уюштурулган формасы.

Сабактардын типтери жана алардын структуралары

1. Жаңы билимдерди өздөштүрүү сабагы
2. Билимдерди колдонуу жана билгичтик көндүмдөрдү калыптандыруу сабагы
3. Билимдерди кайталоо, жалпылоо, системалаштыруу сабагы
4. Билим, билгичтик жана көндүмдөрдү өлчөө (текшерүү, көзөмөл) жана баалоо сабагы
5. Аралаш (комбинцияланган) сабагы

Сабактын планын түзүүдө мугалим кандай иш аракеттерди аткарат ?

1. Сабактын темасына ылайык максатты коюу (3 максат: билим берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк, тарбиялык).
2. Максаттардын окуу натыйжаларын аныктоо.
3. Натыйжаларга жетүүнүн зарыл болгон деңгээлдерин аныктоо (репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү).
4. Окуу материалынын мазмунун жана баалоо техникаларын тандоо.
5. Окутуунун өтүлүүчү темага ылайык жана тиешелүү усулдарын, ыкмаларын, ыктарын тандоо жана окуу процессинде ишке ашыруу.
6. Жетишилген окуу натыйжаларын баалоо жана аныктоо.

Сабактын максаты деген

Сабактын максаты- бул мугалимдин окуучуларга билим, тарбия жана алардын компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн окуу натыйжалардын планы.

Сабактын максаты окуу материалынын мазмунун, усулдарын, окуу каражаттарын аныктоонун негизи болуп эсептелет. Ошондуктан сабактын максатына кээ бир талаптарды бөлүп көрсөтүүгө болот:

1) - билим берүүчүлүк максатта «окуучулар кайсы билимдерди өздөштүрөт?» деген суроого жооп бериши керек , - сабактын практикалык жана окуучуларды өнүктүрүүчүлүк максатында «Кайсы компетенттүүлүктөр калыптанат?» деген суроого жооп бериш керек, - тарбиялык максатында «Окуучуларды тарбиялоодо кандай салым кошот?».

2) максаттар так, реалдуу, өлчөөчү жана иш жүзүнө ашырууга мүмкүн болушу керек б.а. кайсы компетенттүүлүктөр калыптангандыгы

Сабактын

Сабактын мазмуну предметтик стандарттагы, окуу программасынын, окуу китебинин, календардык-тематикалык пландагы белгиленген темалардын негизинде аныкталат. Окуу материалын пландаштырууда аны мазмундук бөлүктөргө бөлүп (башкы, негизги, кошумча) кароо керек. Окуу материалынын башкы мазмундук бөлүктөрүнө: негизги түшүнүктөр, фактылар, себеп-натыйжа байланыштар жана аларга кошумча материалдар болуп эсептелет. **Мугалим окуу материалын аныктоодо окуучулар кайсы материалдарды мугалимдин жардамы менен, кайсы материал өз алдынча жана топтордо иштей тургандыгын эстен чыгарбоосу зарыл.** Ошондой эле ар түрдүү маалыматтын булактарынын тизмесин дагы сабактын планында берилиши талапка ылайык.

Окуунун методдорун жана каражаттарын тандоо

Окуунун методдорун жана каражаттарын тандоодо сабактын максатынан, окуу материалынын мазмунунан, окуучулардын даярдыгынан, жаш курагынан көз каранды. Окуунун усулдарын тандоодо мугалим сабактын темасынын мазмундук өзгөчөлүгүн эске алуусу керек.

Сабакты пландаштыруу: максаты

* ...« окутуу эффективдүү болушу үчүн окуучуларды уюштуруу, мейкиндик, убакыт жана материалдарды камсыз кылуу» **

Эки негизги максаттар ...

1. Окуучулардын класстагы бардык сабактарда кызматташуусуна өбөлгө түзүү.

2. Маанилүү жана продуктивдүү жумушчу чөйрөсүн түзүү.

*“Первые Дни Школы”, Вонг.

Сабакты пландаштыруу: Негизги суроолор

- Сабактын аягында окуучулар эмнени билип жана жасай алышы керек?
- Бул окутууну чакыруу үчүн эмне кылам?
- Бул окутууну жеңилдетүү үчүн окуучулар эмне кылышат?
- Бул окутуунун ишке ашкандыгын кантип баалайм?
- Баа берүүнүн натыйжасы менен өтпөй калгандар менен кандай иш–аракеттерди кылам?

Максат коюу

Максат-бул мугалим аркылуу алдын ала пландаштырылган натыйжа, ага мугалим гана жетпестен, сабактын, бөлүктү же бөлүмдү өздөштүрүүнүн аягында окуучулар да жетиши керек.

Ар түрлүү деңгээлдеги окутуунун конкреттүү таанып-билүү максаттарын коюуда эң натыйжалуу каражат катары Б. Блумдун таксономиясы кызмат кылат.

Таанып-билүү максаттары билимдерди топтоо жана акыл көндүмдөрүн өнүктүрүү менен байланышкан бардык нерселерди камтыйт.

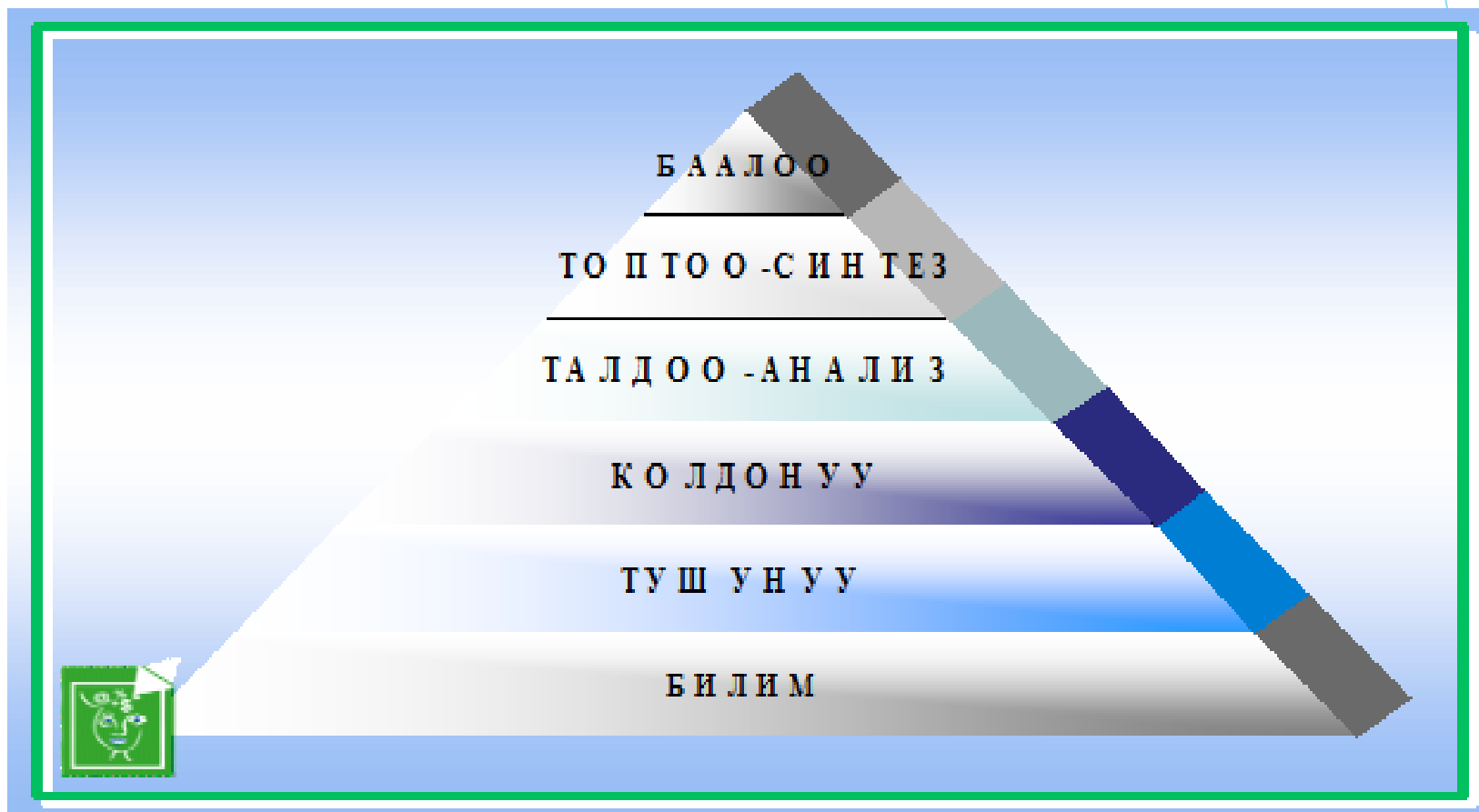
Б.Блумдун таксономиясы төмөнкү ой жүгүртүү көндүмдөрүнүн иерархиясын билдирет:

Бенджамин

Блумдун

ТАКСОНОМИЯСЫ

Америка Кошмо Штаттарында 1950-жылы когнитивдик психология боюнча адис Бенджамин Блум окуучулардын билим алууда колдонгон көп түрдүү акыл-эс жөндөмдөрүн мүнөздөөчү системаны иштеп чыккан. Блум класста билим мазмунун өздөштүрүүнүн алты түрдүү "таксономиясы" бар экенин аныктаган.

Таанып-билүү тепкичи

Окуучулардын
өздөштүрүү деңгээлдери

Билим - бул деңгээлге таандык бардык максаттар өздөштүрүлгөн материалды механикалык түрдө кайрадан айтып берүү терминдери менен калыптанат.

Түшүнүү - бул деңгээлде окуучулар өздөштүргөн материалды өз сөздөрү менен айтып берүүлөрү керек. Маалыматты өз сөзү менен айтып берүү жөндөмү окуучулардын материалды өздөштүргөнүн айгинелеп турат.

Колдонуу - бул деңгээде максаттар алынган билимдерди стандарттуу жана стандартуу эмес тапшырмаларды аткарууда колдонуу дегенди көздөйт.

Анализ - бул деңгээлде окуучулар өздөштүрүлгөн материалды бөлөк түзүмдөргө ажырата алышат, алардын өз ара байланыштарын аныктай алышат.

Синтез - бул деңгээлде окуучулар өздөштүрүлгөн материалды топтошот,

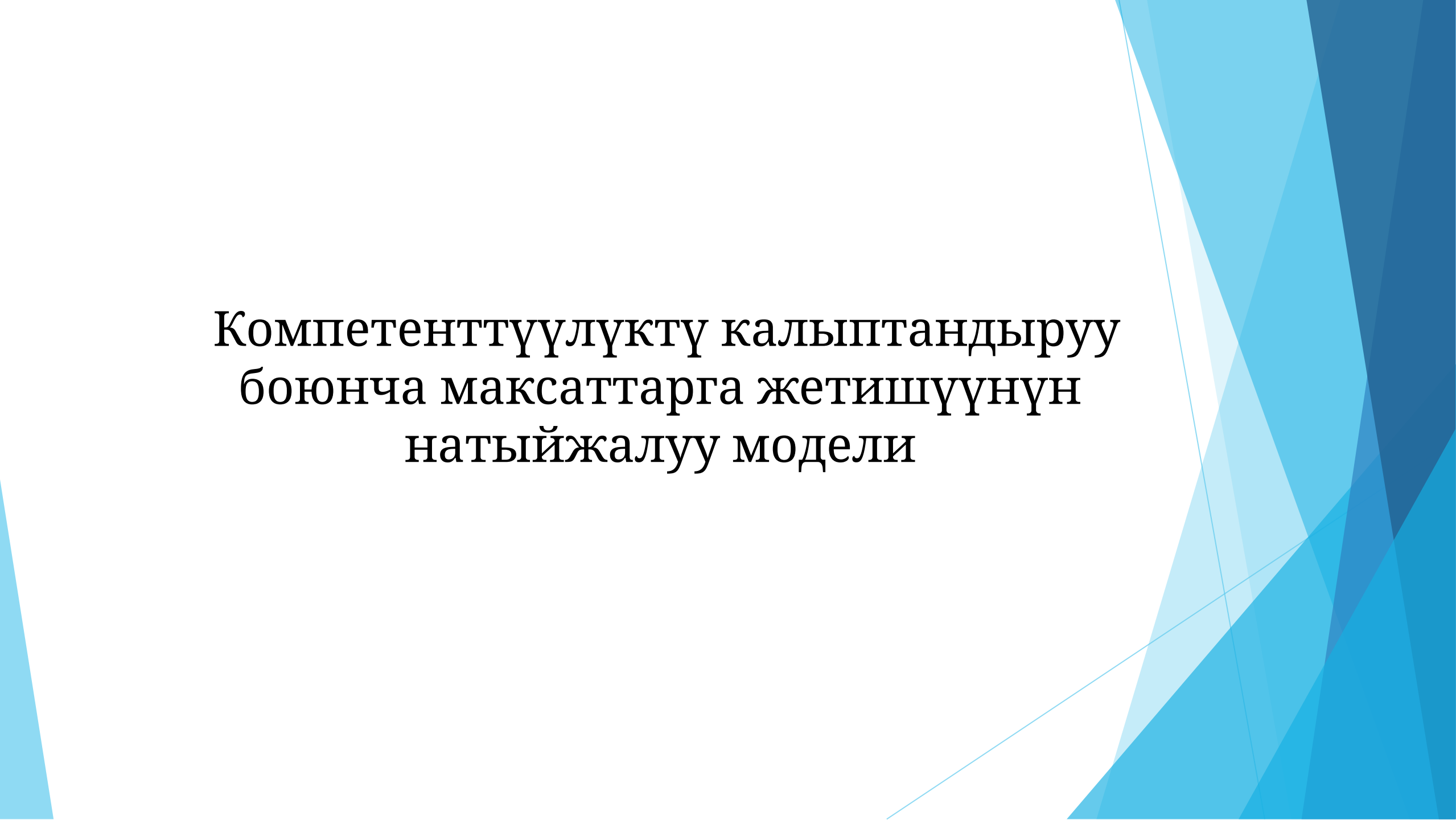
Блумдун таксономиясы боюнча таанып-билүү

деңгээлдери

Деңгээлдер	Сабактын максаты	Окуучунун иш аракети	Иш аракетти аныктаган этиштер
Билүү	Мугалимдер предметтик компетенттүүлүк жөнүндө маалымат алышат	Кабыл алат, эске тутат, билет, айтып берет	Эске тутуу, атап берүү
Түшүнүү	Түйүндүү компетенттүүлүктөн предметтик компетенттүүлүктүн өзгөчөлүктөрүн айтып беришет	Түшүндүрөт, өзгөрүүлөрдү байкашат, далилдей алат	Айтып берүү, аныктоо, далилдеп берүү
Колдонуу	Мугалимдер практикаларында ар түрдүү кырдаалдарда предметтик компетенттүүлүктү өнүгүшүн көрсөтө алат	Байкайт, көрсөтөт, билет, колдонот, аткарат	Колдонуу, көрсөтүү, табуу, иллюстрациялоо, машыгуу, тартуу, аткаруу
Анализдөө	Түйүндүү компетенттүүлүк менен предметтик компетенттүүлүгүн салыштырышат, айрымачылыктарын табышат	Ажырата алат, ачып бере алат, себебин табат, ой жүгүртөт, салыштырат	Талдоо, карама-каршы коюу, талкуулоо, изилдөө, байкоо, текшерүү
Синтездөө	Түйүндүү жана Предметтик компетенттүүлүк окуучунун инсандык өнүгүшүнүн негизи экендиги жөнүндө бүтүм чыгарышат	Топтойт, салыштырат, жыйынтык чыгарат	Баамдоо, топтоо, бөлүү, классификациялоо
Баалоо	Мугалимдер түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктү өнүктүрүү	Колдонот, ишке ашырат, баалайт, колдонуу чөйрөсүн шарттайт	Колдонуу, баалоо, баа берүү, далилдөө, негиздөө, сунуш кылуу, корутундулоо

Блумдун таксономиясы боюнча таанып-билүү деңгээлдери

Деңгээлдер	Сабактын максаты	Окуучунун иш аракети	Иш аракетти аныктаган этиштер
Билүү	Окуучулар буржуазиялык революция жөнүндө түшүнүк алышат	Кабыл алат, эске тутат, билет, айтып берет	Эске тутуу, атап берүү
Түшүнүү	Окуучулар сабактын аягында революциялык кырдаалдарды айырмалай алышат	Түшүндүрөт, өзгөрүүлөрдү байкашат, далилдей алат	Айтып берүү, аныктоо, далилдеп берүү
Колдонуу	Окуучулар сабактын аягында текст колдонуп түзүлгөн кырдаал жөнүндө сүрөт тартышат	Байкайт, көрсөтөт, билет, колдонот, аткарат	Колдонуу, көрсөтүү, табуу, иллюстрациялоо, машыгуу, тартуу, аткаруу
Анализдөө	Сабактын аягында окуучулар революциянын себептерин аныктап, революциялык кырдаалдын түзүлгөнүн такташат	Ажырата алат, ачып бере алат, себепин табат, ой жүгүртөт, салыштырат	Талдоо, карама-каршы коюу, талкуулоо, изилдөө, байкоо, текшерүү
Синтездөө	Окуучулар революциянын мүнөзү боюнча классификациялай алышат	Топтойт, салыштырат, жыйынтык чыгарат	Баамдоо, топтоо, бөлүү, классификациялоо
Баалоо	Окуучулар революциянын тарыхый мааниси жөнүндө эссе жаза алышат	Колдонот, ишке ашырат, баалайт, колдонуу чөйрөсүн шарттайт	Колдонуу, баалоо, баа берүү, далилдөө, негиздөө, сунуш кылуу, корутундулоо

Компетенттүүлүктү калыптандыруу
боюнча максаттарга жетишүүнүн
натыйжалуу модели

▶ **Максатты натыйжага айландырыш керек.**

▶ **Окутуунун акыркы натыйжалары** - бул теориялык билимдердин жыйындысы болбостон, ал билимдерди окуучулар практикада, өз жашоосунда жана өзүн-өзү өнүктүрүү үчүн колдонуу болуп эсептелет.

▶ **Окуп-үйрөнүүнүн максаты** – бул сынчыл ойлому өнүккөн инсанды тарбиялоо жана окутуу менен бирге окуучулардын ойлонууга болгон муктаждыгын, ар кандай кырдаалды талдоого жана аларды туура баалоого, ар түрдүү маселелерди чечүүнүн оптималдуу жолун табууга үйрөтүү

▶ Мугалим ар бир сабакта окуучулардын ой жүгүртүүсүнө, чыгармачыл потенциалын ачууга, логикалык байланыштарды түзүүгө шарттарды түзүүсү зарыл. Ал үчүн:

- ▶ окуучуларга ой жүгүртүү билгичтиктерин түшүнүүсүн камсыздоо;
- ▶ суроолорду койгонго үйрөтүү; себептерди, кубулуштарды алып чыгууга үйрөтүү;
- ▶ жоопторду аргументация менен негиздөөгө жана өз ишмердүүлүн баалоого үйрөтүү

**1. Көйгөйлүү
абалды
жаратуу**

**Проблемалуу
окутуунун
модели**

**2. Көйгөйлөр
дү
коюу**

**3. Окуучулардын
милдеттерди
чечүү иштерин
уюштуруу**

**4.
Рефлексия
уюштуруу**

Педагог окуучуларда бар болгон билим жана анын негизинде тигил же бул кубулушту чечмелөө мүмкүнчүлүгүнүн ортосундагы карама-каршылыкты табууга шыктандырат

Окуучулар таанып-билүүчүлүк милдетти (милдеттерин) түзүшөт жана аны чечүү үчүн кабыл алышат.

Педагог окуучулар үчүн төмөнкүдөй шарттарды түзөт:

- ✓ милдеттерин шарттарын талдашат, белгилүү жана белгисиздиктерди аныкташат;
- ✓ милдеттердин шарттарына белгилүү моделди же алгоритмди колдонуу мүмкүнчүлүктөрүн үйрөнүп талкуулашат;
- ✓ милдеттерди чечүүнүн багыттарын, божомолдоолорду көрсөтүшөт;
- ✓ милдеттерди чечүүнүн бир же бир нече варианттарын иштеп чыгуу;
- ✓ чечүүнүн тандалып алынган планын аткаруу;
- ✓ алынган жыйынтыкты текшерешет;

Окуучулар төмөнкүлөрдү аткарышат:

-чечүүнүн жолдорун жана процессин талдоо

-чечүү боюнча алынган тажрыйбаны колдонуу мүмкүнчүлүгүн талдоо

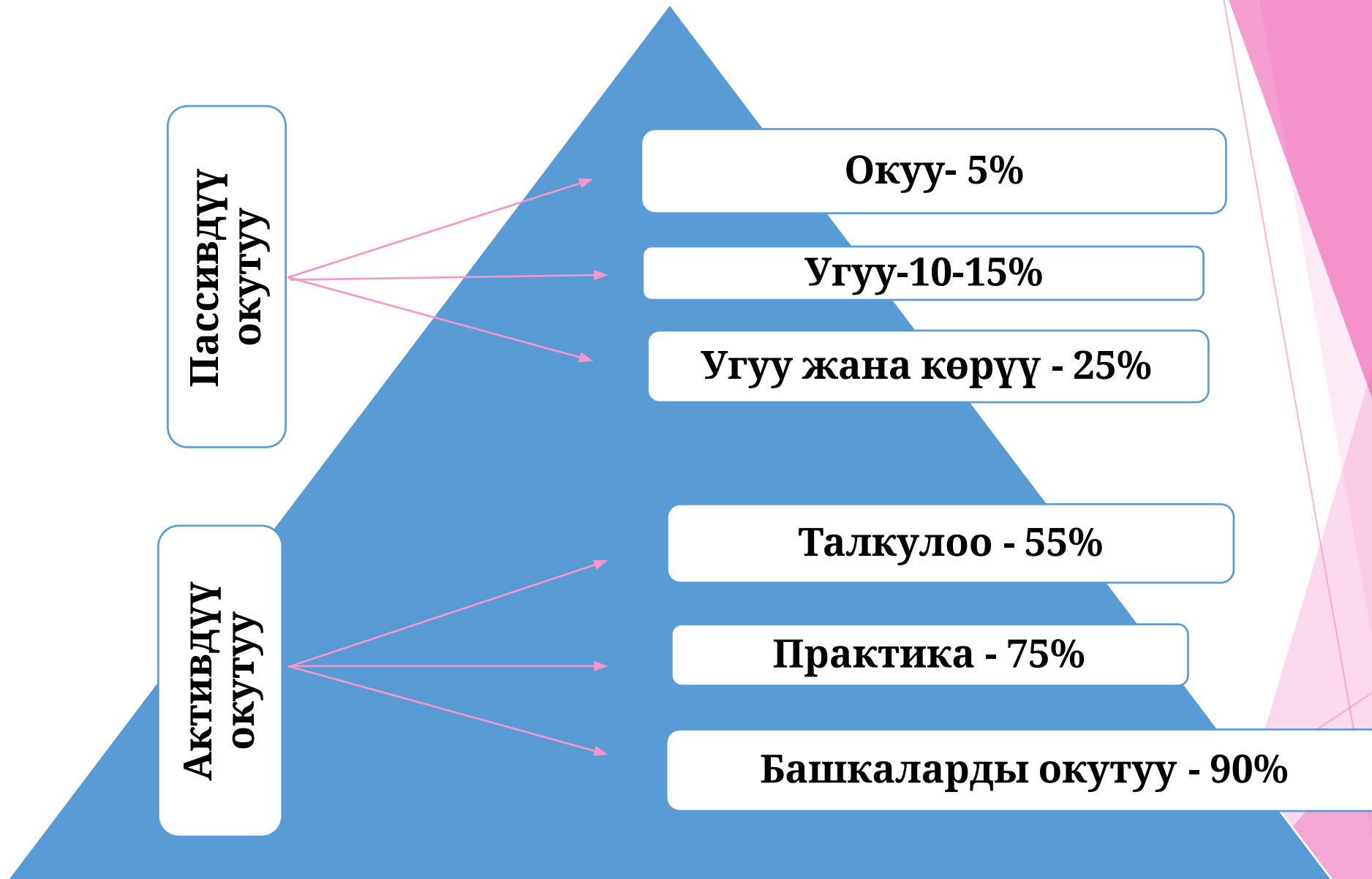
Компетенттүүлүкө багытталган Мамлекеттик стандартын негизги жоболоруна ылайык окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруучу билим берүү технологиялары.

Бүгүнкү күндө окутуунун акыркы натыйжалары – бул теориялык билимдердин жыйындысы болбостон, ал билимдерди окуучулар практикада, өз жашоосунда керектеп колдонуп, аны өзүн-өзү өнүктүрүү үчүн колдонуу болуп эсептелет. Демек, окуу процессинде колдонулуп жаткан педагогикалык технологиялар окутуунун күтүлүүчү натыйжаларына кепил болуп, аны камсыз кылуу керек. Биз педагогикалык технологиялар тууралуу кеп кылганыбызда педагогикалык технология деген эмне?

«Технология» түшүнүгүн билим берүүнүн өңүтүнөн алып караганда гректин *techne*–искусство (өнөр), чеберчилик жана *logos* – окуп-үйрөнүү деген сөзүнөн келип чыккандыгын адабияттардан окууга болот. Биз мындан «педагогикалык технология» түшүнүгү педагогикалык чеберчилик, өнөр жөнүндө маалымат берип жаткандыгын айтууга болот. **Педагогикалык технология** – бул окутуунун максатына жетүүнү камсыз кылуу үчүн колдонулган методдордун, формалардын, каражаттардын, ыкмалардын, материалдык ресурстардын тыгыз байланыштуу биримдиги болуп эсептелет.

Ал эми окутуунун методдору – бул окуу процессинде окуучу менен мугалимдин өз ара байланышын чагылдырган ыкмалардын, мамилелердин жыйындысы болуп эсептелет. Азыркы учурда окуу процесси негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга багытталган окуучу менен мугалимдин өз ара аракети катары каралууда. Ошондуктан, окуучулардын компетенттүүлүктөрүн калыптандырууда окутуунун активдүү методдорун колдонуу максаткы ылайыктуу. Анткени, **окутуунун активдүү методу** – бул окуу процессинде окуучу менен мугалимдин өз ара бирдиктүү иш аракетинин формасы жана окуучу пассивдүү угуучу катары эмес, окуу процессинин

Учурдагы окутуунун интерактивдүү ыкмаларын активдүү методдордун формасы катары кароого болот. “Интерактивдүү” деген сөз бизге англис тилинин («inter» - өз ара, «act» - аракеттенүү) дегенди билдирет. Башкача айтканда, өз ара аракеттенүү, маектешүү режиминде болуу менен бирге окуу процессинде окуучу бир эле мугалим менен өз ара аракетте болбостон башка окуучулар менен да биргелешип окуу милдеттерин ишке ашырышат. Интерактивдүү сабактарда мугалимдин ролу активдүү лектор катары каралбастан багыт берүүчү жана уюштуруучулук деңгээлге чыгат. Ал эми окуучулар окуу материалын өз алдынча, жуптарда, топтордо окуп-үйрөнүшөт. Ошондой эле, ар кырдуу тапшырмаларды, көнүгүүлөрдү аткаруу менен алардын табияттагы жана коомдогу кубулуштарга, процесстерге сын көз менен кароосу, өз алдынча ойлоосу, талдоо жүргүзүү көндүмдөрү калыптанат. Анткени, **окуучулардын маалыматты эскертүү калуу деңгээли окутуунун ыкмаларынан көз карандылыгы тууралуу жогоруда белгиледик. Демек, окуучулардын окуп-үйрөнүү процессин уюштурууда көрүнүп**

Окутуунун методдорунун эффективдүүлүгүнүн пирамидасы

Бүгүнкү күндө окутуунун интерактивдүү формалары, методдору, ыкмалары иштелип чыккан жана аны практикада активдүү пайдаланууда. Биз төмөндө алардын кээ бирине токтолуп көрөлү:

- долбоор технологиясы;
- кейс технологиясы;
- «Окуу жана жазуу аркылуу сынчыл ойломду өстүрүү» технологиясы;
- Оюн технологиялары.

«Окуу жана жазуу аркылуу сынчыл ойломду өстүрүү» технологиясы окуучулардын төмөндөгү компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга багытталган:

- окурмандык компетенттүүлүгүн;
  - жазуу жана оозеки кебин өстүрүү;
  - командада иштегенге тарбиялоо;
  - графикалык, схема, таблицалар, диаграммалар менен иштөө
- көндүмдөрүн өнүктүрүү

«Окуу жана жазуу аркылуу сынчыл ойломду өстүрүү» технологиясынын аткарган функциясы жана колдонулуучу методдор, ыкмалар

«Окуу жана жазуу аркылуу сынчыл ойломду өстүрүү» технологиясынын аткарган функциясы	Колдонулуучу методдор жана ыкмалар
Окурмандык компетентүүлүгүн калыптандыруу	ИНСЕРТ, эки бөлүктүү күндөлүк, башкаруу менен окуу, адабий кружок, «билем, билгим келет, билдим», авторго суроо.
Жазуу жана оозеки кебин өстүрүү	Талдоо аркылуу жалпылоо, талдоо эссе, синквейн, даймонд, кубик. Текст менен иштөө методдору (уламалуу суроолордун методу, тексттен түйүндүү сөздөрдү, түшүнүктөрдү табуу, тексттеги маанилүү сөздөр аркылуу суроолорду түзүү, текст боюнча план жана кошумча схемаларды түзүү).
Командада иштегенге тарбиялоо	Зигзаг, жуптарда окуу жана суммалоо, ОТБС методу (ойлон, талкуула, бөлүш, салыштыр), тегерек стол, мээге чабуул, ойлорду, жоопторду ранжирлөө, дебат жана аквариум
Графикалык, схема, таблицалар, диаграммалар (графикалык уюштуруучулар) менен иштөө көндүмдөрүн	Т-схема, кластер, Венндин диаграммасы, концептуалдык карта.

Оюн технологиялары. Оюн технологиялары кандайдыр бир тажрыйбаны үйрөнүүгө жана жаратууга багытталган шарттагы кырдаалды активдештирүүгө түрткү берүүчү окуу ишмердүүлүгү болуп эсептелет. Окуу процессинде ролдошкон оюндарды пайдаланууда окуучулардын чыгармачыл ой жүгүртүүсү, ой чабыты өнүгөт. Оюн технологияларын өткөрүү үчүн проблеманы тандап, оюнду өткөрүүнүн планын так түзүп, ролдорду бөлүштүрүп жана анын эрежелерин түшүндүрүү керек

Окуучулардын жеке билим берүү жетишкендиктерин баалоо системасы (мамлекеттик жана предметтик стандарт боюнча)

Эмне үчүн баалоо керек?

Баалоо кайтарым байланыш функциясын аткаруу менен окутуунун натыйжалуулугун жогорулатат. Эгер мугалим окуучунун өнүгүүсүн көргүүгө аракет жасаса, анда окуучу мугалимдин бул аракетин баалайт жана алдыга умтула баштайт.

Жаңы стандарттарды окуу процессине киргизүүнүн шарттарында окутуунун натыйжаларын баалоодо принципиалдуу өзгөрүүлөргө учурайт. Анткени, учурдагы баалоо системасында көптөгөн кемчиликтергее ээ. Бул кемчиликтер окутуудагы баалоо системасындагы ачыктыкты жана негиздүүлүктү камсыз кылуучу дифференцирленген баалоонун критерийлеринин жана стандарттарынын жокутугу менен түшүндүрүлөт. Ошондуктан учурдагы Мамлекеттик стандарттагы окуучулардын жетишкендиктерин баалоо боюнча талаптар маанилүү болуп эсептелет.

Баалоо боюнча Эл аралык тажрыйбалар баалоо төмөндөгү эки критерийге таянуу керек экендигин көрсөтүүдө:

1. Баалоонун максаттарынын так болушун
2. Баалоонун критерийлеринин бул максаттарга дал келишин

Формативдүү (калыптандыруучу) баалоо – бул ар бир тапшырмадан кийин күн сайын баалоонун критерийлеринин негизинде сабактын максатына ылайык өзүн-өзү (өзүн-өзү баалоо барагы), бири-бирин баалоо («Кол чабуулар», «Эки жылдыз бир каалоо») баалоо аркылуу мугалимдин баалоосу жана кайтарым байланышы.

Калыптандыруучу баалоодо мугалим дайыма окуучунун окутуунун максатын, милдеттерин жана критерийлердин негизинде баалоону түшүнгөндүгүнө байкоо жүргүзүп туруусу керек. Бул милдетти мугалим иш жүзүндө аткаруу үчүн баалоонун критерийлерин окуучу менен биргеликте иштеп чыгуусу керек. Баалоонун критерийлерин окуучу менен биргеликте чогуу иштеп чыгуу окуучунун баалоого болгон мамилеси өзгөрүп, окутуунун сапатын жогорулатууга шарт түзөт. Баалоонун критерийлерин иштеп чыгууда дайыма сабактын мазмунун жана максатын эстен чыгарбоо керек :

1. Окуучуларга сабактын темасын окуп-үйрөнүүнүн алдында, сабактын максатын, милдеттерин жарыялоо
2. Окуучулардан баалоонун 1-2 критерийин жазууну сурануу
3. Тактага окуучулардын берген критерийлерин жазуу
4. Мугалим окуучулардын критерийлерди түшүнгөндүгүнө ынануу
5. Критерийлерди мааниси боюнча тартип менен жазуу

Баалоонун критерийлери канчалык так болсо, ошончолук деңгээлде окуучулар

Критерийдин негизинде баалоонун технологияларын билүү менен бирге мугалим төмөндөгүлөрдү билүүсү зарыл:

- окутуулучу теманын репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү деңгээлдеги күтүлүүчү натыйжаларын так билүүсү;
- конкреттүү сабакта окуучу эмнелерди билүүсү жана эмнелерге үйрөнүүсү керектигин бөлүп алуу;
- окутуунун ыкамаларын тандоо;
- тапшырмаларды иштеп чыгуу;
- окуучулар менен биргеликте баалоонун критерийлерин иштеп чыгуу.

Формативдик баалоонун техникаларынын мисалдары:

Техникалар: «Кол менен сигнал берүү», «Чоң манжа», «Светофор» «Кубик», «Плюс-минус-кызыктуу, таблицалар: “Билем – кызыгам – жасай алам”, “Смайликтер”, “Ийгиликтин тепкичи”, “Пирамида”, “Ийгиликтин дарагы”, “БББ” ж.б.

Бири-бирин баалоо үчүн «Ички жана сырткы айлана» жана «Кыймылдуу жуптар», «Эки жылдыз бир каалоо». Мындан сырткары калыптандыруучу баалоодо окуучулардын өзүн-өзү баалоо жакшы мисалдардын бири болуп эсептелет. Бул баалоону өткөрүү окуучуларга суроо-тапшырмалардын карточкасы сунушталып, алар аткаргандан кийин туура жооптордун ачкычтары берилет дагы окуучулар өздөрүнүн катасын өздөрү таап комментарийларын берет

Суммативдик баалоо. Мугалим суммативдик баалоо жүргүзүү үчүн төмөндөгү алгоритим менен баалоонун инструментин иштеп чыкса болот:

- 1) окуу программасындагы темаларды, бөлүмдөрдү окуп чыгуу;
- 2) окутуунун максатына жана ой жүгүртүүнүн деңгээлдери (Б.Блумдун таксономиясы) боюнча баалоонун критерийлерин аныктоо;
- 3) окутуунун максатына жана ой жүгүртүүнүн деңгээлдери (Б.Блумдун таксономиясы) боюнча бир же бир нече тапшырмаларды жана баалоонун критерийлерин;
- 4) ар бир тапшырмага дескрипторлорду аныктоо.

Теманын, бөлүмдүн аягында жүргүзүлүүчү суммативдик баалоо – бул кандайдыр бир теманы окуп-үйрөнүүдөн кийин окуучулардын жетишкендиктерин баалоо жана аны сабакта 15-20 минута ичинде жүргүзүү сунушталат ичинде.

Баалоонун

негизги

принциптери:

- **Окутуу менен баалоонун өз ара байланышы.** Баалоо окутуунун бөлүгү болуп эсептелет жана ал максаттары менен жана күтүлүүчү натыйжалары менен тыгыз байланышта болот
- **Объективдүүлүгү, негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү.** Баалоо так жана ишенимдүү маалыматтарды берет жана анын инструменттери окутуунун максаттарына, күтүлүүчү натыйжаларына жеткендигин ишендирет.
- **Ачыктык жана жеткиликтүүлүк.** Баалоо түшүнүктүү жана ачык маалыматты берет жана окуу процессинин бардык катышуучуларынын жоопкерчилигин жогорулатат.
- **Үзгүлтүксүздүк.** Баалоо окуучулардын окуу жетишкендиктерин үзгүлтүксүз өз убагында жүргүзүүнү талап кылат.
- **Өнүгүүгө багытталуусу.** Баалоо билим берүү системасынын, мектептин, мугалимдердин, окуучулардын өнүгүү багытын аныктайт жана демилгелейт.

Критериалдык баалоо- бул иштелип чыккан баалоонун критерийлеринин негизинде окуучунун окутуудагы жеткен натыйжалары менен күтүлүүчү натыйжаларын дал келтирүү процесси. Ал окуучунун жогорку натыйжаларга жетүүгө шыктандырууга багытталган. *Критерийлер – баалоонун маанилүү инструменти болуп эсептелет.*

- Биз окуучуларды негизги критерийлер –билим, түшүнүү, колдонуу, сынчыл ойлом, изилдөө, коммуникация жана рефлексиясын баалайбыз.
- Баалоонун критерийи – бул окуучунун окуу жетишкендиктерин баалоонун негизин түзүүчү белги болуп эсептелет.
- Критериалдык баалоонун негизинде окуучу окуу процессинин чыныгы субъектиси болуп, кооптонуу коркуу сезимдери төмөндөйт жана мугалимдин дагы ролу өнөктөштүк, кеңешчи болуп өзгөрөт

Критериалдык баалоо кайтарым байланыш функциясын аткарып, окуучу өзүнүн ийигилиткери жана катчылыктары тууралуу маалымат менен камсыз болот.

Окуучу өзүнүн кетирген каталары жеке натыйжаларын жакшыртуу ирээтинде кабыл алат.

Критериалдык баалоонун жаңы түзүмү баалоонун формативдик жана суммативдик эки түрүнө негизделген.

Формативдик баалоо үзгүлтүксүз жүргүзүлүп мугалим менен окуучунун ортосундагы кайтарым байланышты камсыз кылуу менен бирге окуу процессин өз учурунда оңдоого мүмкүнчүлүк берет (натыйжалары баа түрүндө белгиленбей, жетишкендиктер же жетишпегендиктер тууралуу маалымат гана берилет). Ал эми суммативдик баалоо окуу программасынын бөлүмдөрүн, темаларын окуп бүткөндөн кийин, окуу жылынын чейрегин же жылдык жыйынтыгын чыгарууда жүргүзүлөт.

Критериалдык баалоо төмөндөгү мүмкүнчүлүктөрдү берет:

- сабактын бардык этаптарында окуучунун даярдыгынын деңгээлин аныктаганга;
- предмет боюнча окуу программасынын максаттарына жетүүнүн жолдорун аныктаганга;
- инсандын өнүгүү жетишкендиктерин баалоого;
- билимдерди өздөштүрүү учурундагы кетирилген каталарды аныктаганга;
- окуучунун аткарган иштерине коюлган баалоонун акыйкатыгына ынанууга;
- окуу материалын өздөштүрүү жөнүндө мугалим – окуучу, мугалим-ата-эне ортосундагы кайтарым байланыштарды тургузууга

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

- ▶ Бүгүнкү күндүн мугалими окуучуларга жөнөкөй эле маалыматтардын топтомун берүү болуп эсептелбейт.
- ▶ Окуп-үйрөнүүнүн максаты – бул сынчыл ойлому өнүккөн инсанды тарбиялоо жана окутуу менен бирге окуучулардын ойлонууга болгон муктаждыгын, ар кандай кырдаалды талдоого жана аларды туура баалоого, ар түрдүү маселелерди чечүнүн оптималдуу жолун табууга үйрөтүү

▶ Сабакта окуучулардын жогорку деңгээлдеги ой жүгүртүүлөрүн калыптандырууну камсыздоо үчүн мугалим кээ бир **практикалык сунуштарды эске алуусу зарыл:**

▶ окуучуга ой жүгүртүүнүн кайсы билгичтиктин түшүнүүсүн камсыздоо;

▶ суроолорду койгонго үйрөтүү; себептерди, кубулуштарды алып чыгууга үйрөтүү;

▶ жоопторду аргументация менен негиздөөгө жана өз ишмердүүлүн баалоого үйрөтүү.

▶ Мугалим жогорудагы сунуштарды окуу процессинде ишке ашыруу үчүн ар бир сабакта окуучулардын ой жүгүртүүсүнө, чыгармачыл

Учурдагы дидактикалык, методикалык материалдардын жана интернет ресурстардын көптүгүнө карабай мугалим окуу сабагынын материалын жана тапшырмалардын топтомун сабактын максатына ылайыкуу өзү түзөт.

Ар түрдүү деңгээлдеги (репродуктивдүү, продуктивдүү жана креативдүү) тапшырмаларды түзүүнүн зарылдыгы эмнеде?

- ▶ Себеби мектепке ар түрдүү деңгээлдеги даярдыгы, иштөө темпи, интеллектуалдык жөндөмү боюнча айырмаланган балдар келет.
- ▶ Бирок, алар кандайдыр бир зарыл болгон билимдердин жана компетенттүүлүктөрдүн деңгээлдерине ээ болушу керек.
- ▶ Учурда мектептин окуучулары окуу материалы менен таанышуунун жаңы формалары менен иштөөнү каалашып, ал окуу иштери өз алдынча жана ишмердүүлүк мүнөздөгү ой жүгүртүүгө багытталгандыгын талап коюуда.
- ▶ Сабакта чыгармачылыкка багытталган тапшырмаларды кокусунан эле пайдалануу каалаган натыйжаларды бербейт.
- ▶ Чыгармачылык ишмердүүлүккө багытталган тапшырмалар таанып билүү ишмердүүлүгүнүн бардык системасын камтуусу зарыл.
- ▶ Бул система маалыматты кабыл алуудан баштап эске тутууга, ой жүгүртүүгө акырында чыгармачылык нукта ой жүгүртүү менен аякташын көздөйт.

- ▶ Окуу процессинде ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды колдонуу актуалдуу болуп эсептелет.
- ▶ Тапшырмалардын ар түрдүү деңгээлдерин колдонууда окуучуга аларды тандап алуу укугу берилгендиктен ал үчүн «ийгиликтин кырдаалы» түзүлөт.
- ▶ Ошондой эле конкреттүү окуу темалары боюнча билимдерди жөн эле өздөштүрбөстөн, ал билимдердин өздөштүрүү деңгээлин аныктаганга жана окуунун келечектеги натыйжаларын болжолдоого, өзүн өнүктүрүүгө шыктандырат.

Ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды колдонуунун баалуулугу төмөндөгүлөр менен түшүндүрүлөт:

- ▶ Мугалимдин ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды колдонуу көндүмү окуучулардын интеллектуалдык өнүгүүсүнүн кыймылын диагностоого мүмкүнчүлүк түзүлөт.
- ▶ Мугалимдин окуучулардын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен тапшырмаларды иштеп чыгуусу окутуунун инсанга багыттап окутуу мамилесинин чегинде ар бир окуучунун мүмкүнчүлүгүнө жараша окуу процессин уюштурууга мүмкүнчүлүк берет.
- ▶ Окуу процессинде ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды колдонуу натыйжалуу болот, эгерде баалоонун жазуу жана оозеки формалары менен айкалыштыруу аркылуу жүргүзүлсө.
- ▶ Бул тапшырмалар окуу процессинде сапаттуу натыйжаларды бериши үчүн үзгүлтүксүз колдонулушу керек.

Деңгээл боюнча тапшырмалардын жалпыланган тиби. Тапшырмаларды татаалдыгы боюнча бөлүштүрүү

Деңгээлдер	Деңгээл боюнча түзүлгөн тапшырмалардын түрлөрү		
	Суроолор	Тапшырмалардын мүнөздөрү	Тапшырма
<p>1-деңгээл –Репродуктивдүү Максаты: билимдерди кабыл алуу, аңдоо, эске тутуп калуу, кайрадан айтып берүү. Даяр түрүндө мугалим тараптан берилген маалымат бардык окуучулар тараптан өздөштүрүлүшү керек. Кайрадан кайталап берүүлүчү репродуктивдүү мүнөздөгү тапшырмалар: орун калтырылып коюлган жерлерге сөздөрдү коюу, жетишпеген маалыматтарды киргизүү, туура жоопторду туура эмес жооптордон бөлүп алуу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Эмне деп аталат... ☐ Кайсы жылы... ☐ Ким жазган... ☐ Кантип айтылат... ☐ Эмнени сүрөтү тартылган... 	<p>Мугалимдин жардамы менен даяр алгоритмдердин негизинде маалыматты колдонууга багытталган ар кырдуу көнүгүү тибиндеги тапшырмалар</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Мисал келтиргиле (фактыларды жазгыла), тастыктагыла... ☐ Айтып бергиле... ☐ Санап бергиле... ☐ Кандай окуя болгонун айтып бергиле... ☐ Чийме, сүрөт тарткыла (сүрөт, график)... ☐ Үзүндү окуп бергиле... ☐ Планын түзгүлө...

2-деңгээл-Продуктивдүү

Продуктивдүү деңгээлдеги иштер:
алгоритмдин негизинде үйрөнүлгөн
тапшырмаларды аткаруу же 2-3 жол менен
чыгаруучу тапшырмаларды өзгөртүү

- Себептери кандай...
- Эмненин негизинде биригет...
- Эмнеси менен айырмаланат...
- Эмне үчүн...
- Ойдун негизин эмне түзөт...
- Эмненин негизинде түшүндүрүлөт...

Окуучунун өз алдынча алгоритм боюнча ааткарууга багытталган тапшырмалар: талдоо маанилерин алуу, тапшырмалардын шарттарын жана жоопторун талдоо.

- Тастыктоочу фактыларды тапкыла...
- Салыштыргыла...
- Түшүндүргүлө...
- Чиймелерин чийгиле (диаграммны, графикти)...
- Таблицаны толтургула...
- Сүрөт боюнча схема түзгүлө...

1- деңгээл- Чыгармачылык

Белгисиз маселелерди чыгаруу, даяр эталону жок. Билимдерди, билгичтиктерди тааныш эмес окуу кырдаалында чыгармачылык менен колдонуу. Алгоритмдештирилбеген кеп сандагы өзгөртүүлөрдү талап кылуучу тапшырмалар б.а. чыгармачылык деңгээлдеги иштер.

- Эмнеси менен айырмаланат...
- Бекемдөөлөрдү тастыктоо же далилденбестигин негиздөө...
- Канадай бүтүм чыгарууга болот...
- Канадай шарттар зарыл...

Тапшырмалар төмөндөгүлөрдү кездейт:

- Билимдерди тааныш эмес жаңы кырдаалдарда (стандарттуу эмес) колдонуу,
- Окуу курсунун бир нече бөлүмдөрүн башка предметтер менен айкалыштырып колдонуу (комбинация),
- Маселелерди бир нече жол менен чыгаруу (олимпиадалык).

- Салыштырма талдоо жүргүзүлө (классификацияны)...
- Жалпылагыла...
- Маанилүүлүгүн баалагыла...
- Моделдештиргиле...
- Жолдорун сунуштагыла...
- Түзгүлө...
- Бүтүм чыгаргыла...
- Дил баян жазгыла...
- Моделдин түзгүлө...
- Долбоорун иштеп чыккыла...

5-6-класстар үчүн ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды түзүү жана колдонуу боюнча сунуштар

1. Тапшырмаларды түзүү боюнча

Мугалим тиешелүү деңгээлдер боюнча тапшырмаларды түзөт. Деңгээлдик тапшырмалардын төмөндөгүдөй оң жактары бар:

- мугалим тапшырмаларды түзүүдө окуу материалын өздөштүрүү кайсы деңгээлге чейин жетүүсүн аныктайт жана окуучулардын жаш курагы эске алынат;
- сунушталган тапшырмалар окуучулар үчүн ийгиликтин кырдаалы түзүлөт; окуучулардын билимдерин тапшырмалар аркылуу баалоодо ар бир окуучунун мүмкүнчүлүгү жана жөндөмдүүлүгү ачылып, окуу көндүмдөрдүн бийик деңгээлдерине өтүшүнө шарт түзүлөт;
- деңгээл боюнча түзүлгөн тапшырмаларды окуу процессинде пайдаланууда билим берүүнүн сапатын бир кыйла жогорулатат.

Окуучулардын тапшырмаларды тандоосу үчүн сабакта окуу кырдаалын түзүү үчүн мугалим төмөндөгүгү шарттарды эске алуусу зарыл:

Окуучулардын тапшырманы тандоого даярдыгы. Окуучуларды тапшырмаларды тандоого киришүүдөн мурун, аларды өздөрүнүн мүмкүнчүлүгүнө жараша тандоого үйрөтүү керек.

Биринчи кезекте мугалим тапшырмаларды тандоо кырдаалын сабактын кайсы этабында максаттуу жана натыйжалуу болоорун аныктоосу керек.

Окуучуларды тапшырмаларды тандоого шыктандыруу. Мугалим окуучуларга ар бир тапшырманын мазмунун, маанисин, аны аткаруунун кээ бир жолдорун жана баалоонун критерийлерин түшүндүрүп берет.

Окуучунун тапшырманы тандоо боюнча аргументтөө. Окуучулар өздөрү тандаган тапшырмаларды негиздеп, аргументтеш үчүн мугалим аларды эмне үчүн сунушталган тапшырмалардын ичинен ошол тапшырманы тандап алган себептерин негиздегенге үйрөтүүсү зарыл.

Тандоо эркиндигинин даражасын аныктоо: тапшырмаларды тандоо учуру чектелеби же коллективдик (жеке) тандоого эркиндик берилеби.

Ишмердүүлүктүн ийгилиги. Мугалимдин окуучулар тапшырмаларды ийгиликтүү аткаруусу үчүн окуу көндүмдөрдүн жеткиликтүү көлөмдө экендигине ишенимдүүлүгү.

Окуучулардын өздөрү кетирген каталардан коргоо жолдорунун эске алынышы. Окуучулар ката кетиргенге укугу бар экендигине ишенимдүү болуусу. Ошондуктан мугалим окуучулардын кетирген каталарынын себептерин жана кайсы жери туура же туура эмес аткарылгандыгы тууралуу дайыма түшүндүрүп туруусу жана байкоого алуусу зарыл.

Тандап алган тапшырмалардын чыгарылышын баалоо. Окуучунун аткарган тапшырмаларынын

жөнөкөй эле натыйжаларын баалабастан окуучунун тапшырмаларды аткарууда кандай иш

Тапшырмаларды окуучулар тараптан тандоо кырдаалы мугалим тараптан моделтештирилет жана түзүлөт. Ар бир окуу предметинин өзүнө таандык өзгөчөлүктөрү бар болгону менен тандоо кырдаалын түзүүнүн жалпы педагогикалык этаптардан тургандыгын мугалим эстен чыгарбоосу керек. Алар төмөндөгү иш аракеттердин этаптарынан турат:

1. Тапшырмаларды тандоо кырдаалынын максаттарын жана милдеттерин аныктоо.
2. Тандоо кырдаалын сабактын кайсы этабында жүргүзүүнү аныктоо.
3. Тапшырмаларды тандоо кырдаалын өткөрүү боюнча конкреттүү окуу материалынын мазмунун бөлүп алуу.
4. Тандоо үчүн тапшырмалардын варианттарын иштеп чыгуу.
5. Иштелип чыккан тапшырмалардын окуучулардын мүмкүнчүлүгү менен дал келүүсүнө талдоо жүргүзүү.
6. Окуучулардын тапшырмаларды тандоосу үчүн аларды шыктандыруунун ыкмаларын жана жолдорун тандоо.
7. Сабактын планына киргизүүдө тапшырмаларды тандоо боюнча сабактын жүрүшүнүн оптималдуу моменттерин аныктоо.
8. Тапшырмаларды тандоо этабынын натыйжалуулугун талдоо жана баалоо.
9. Окуучу үчүн эстеткич иштеп чыгуу.

Эстетиктин болжолдуу үлгүсү төмөндөгүдөй болушу мүмкүн:

1. Тапшырмалардын бардык варианттарын окуп чык.
2. Ар бир тапшырма боюнча ой жүгүрт.
3. Окуу тапшырмаларын ийгиликтүү аткарууда өзүңдүн каалооң менен мүмкүнчүлүгүңдү дал келтир.
4. Мүмкүнчүлүгүңө жараша тапшырманы тандап ал.
5. Тандап алган тапшырма сен үчүн эң жакшы экендигин түшүн.
6. Тандап алган тапшырманы аткаруу үчүн болгон күчүңдүн баарын жумша.
7. Алган жоопторду, натыйжаларды жана тапшырманы туура тандап алганыңды талда жана баа бер.
8. Берилген тапшырмалардын ичинен бирөөнү тандап, аткарып көр.
9. Ким өзүнүн билимдерин бышыктагысы келсе жана окуу материалын жакшы билсе 1-тапшырманы тандайт.
10. Ким окуу материалын толугу менен өздөштүргөндүгүн сезсе 2-тапшырманы тандайт.

Практикалык көнүгүү

- ▶ **Сабактын планынын иштелмесин иштеп чыгуу**

Ыйрахмат!